

Lastensuojelulaitokset Euroopassa – tieto ja näyttö keskiössä?

PÄIVI KÄNKÄNEN – TARJA PÖSÖ

Maaliskuussa 2008 pidettiin lastensuojelulaitoksia ja muuta lasten sijaishuoltoa käsittelevä eurooppalainen konferenssi Italiassa. Konferenssi oli kymmenes *European Scientific Association on Residential and Foster Care for Children and Adolescents* -järjestön (Eusarf) historiassa. Konferenssin teemaksi oli valittu tietoon perustuva sijaishuolto. Järjestäjä halusi alleviivata, että laitoksiin tai sijaisperheisiin sijoittamisen ja siellä tapahtuvan hoidon on perustuttava tutkimustietoon.

Konferenssissa kuultiin lähes 200 esitystä sijaishuollosta ja erityisesti laitoshuoltoon liittyvistä teemoista. Esitykset olivat kirjavia – kuten aina konferensseissa – mutta pysähdyttävää oli niiden intensiivinen sitoutuminen laitosten kehittämiseen ja laajaan tutkimiseen. Tietoon perustuva näyttöä laitosten toiminnasta esiteltiin toistansa laajemmilla tutkimusaineistoilla. Suomalaiselle osanottajalle jo nuo kaksi asiaa ovat erityisiä: Suomessahan laitosten kehittäminen ja tutkiminen eivät ole olleet intensiivisen kiinnostuksen kohteina. Meillä ei edes tiedetä lastensuojelulaitosten tarkkaa lukumäärää – miten silloin voitaisiin kehittää ”tietoon perustuvaa lastensuojelukeskustelua”? Kuitenkin laitokset ovat pitkään olleet tärkeä osa suomalaista lastensuojelua, ja kansainvälisessä tarkastelussa Suomi näyttäytyikin laitossijoituksia suosivana maana.

Olemme koonneet tähän tekstiin joitakin käsitteäksemme kiinnostavia laitoksia koskevia tutkimushavaintoja ja pohdintoja vilkastuttaaksemme suomalaista keskustelua lastensuojelulaitoksista. Esitys pohjautuu konferenssiesitelmiin ja etenkin niistä koottuun julkaisuun ”Assessing the 'Evidence-base' of Intervention for Vulnerable Children and Their Families” (Canali & al. 2008).

Puolesta ja vastaan

Laitoksilla tarkoitetaan Euroopassa – puhumattakaan maailmanlaajuisesti – hyvin erilaisia asioita. Joskus lastensuojelulaitoksilla tarkoitetaan pienten lasten laitoksia, ja nuorten laitoksista puhutaan erikseen kasvatuslaitoksina tai sisäoppilaitoksina. Laitokset voivat viitata pieniin, 10–20 lapsen yksiköihin yhtä lailla kuin useiden satojen lasten laitoskomplekseihin. Samoin niissä voi olla niin ammatillisesti laitostyöhön erikoistuneita työntekijöitä kuin kouluttamattomia, lähes vapaaehtois pohjalta työskenteleviä. Jossakin maassa laitossijoitus on harvinainen, adoptiolle vaihtoehtoinen toimenpide, jossakin taas yleinen, lasta ja perhettä tukeva väliaikaiseksi tarkoitettu toimenpide. June Thoburn (2008, 56–57) puhui lastensuojelun globalisoitumisesta, jossa kansallista lastensuojelua arvioidaan enenevästi suhteessa muiden maiden lastensuojeluun. Kansainvälisesti vertaileva tutkimus on vaativaa, koska kansalliset ja kulttuuriset piirteet sivuutetaan helposti. Esimerkiksi laitoksen käsite saattaa yksiviivaistua ikään kuin se tarkoittaisi kaikkialla samaa. Terminologian vertailtavuus ja kommunikoi vuus ovat ehdottomia edellytyksiä sille, että voidaan ottaa kantaa ”eurooppalaisiin” laitostrendeihin.

Thoburnin argumentti on tärkeä silloin, kun pyritään argumentoimaan joko laitosten puolesta tai vastaan viittaamalla ”eurooppalaisiin trendeihin”. Konferenssin alustusten pohjalta on kuitenkin selvää, että lastensuojelulaitokset ovat edelleen sellainen asia, joka nostaa erilaisia dikotomioita esiin: ollaan laitosta vastaan tai sen puolesta, laitokset ovat huonoja tai hyviä, ne lisääntyvät tai vähentyvät. On vaarana, että tutkimustuloksia käytetään yleistäen ja tukien tuonkaltaisia dikotomisia ja normatiivisia näkemyksiä.

Lastensuojelulaitosten määrä on Erik Knorthin mukaan vähentynyt tuntuvasti viimeisenä kahtena vuosikymmenenä läntisen Euroopan maissa. Tätä muutosta selitetään muun muassa sillä, että kohderyhmä ja tarpeet ovat muuttuneet. Nykyään lastensuojelulaitokset eivät ole entisaikojen orpokotien kaltaisia laitoksia, vaan lapsilla on vanhemmat, jotka jostakin syystä eivät voi vastata lapsistaan. Yhteydenpito vanhempiin on kuitenkin tärkeä osa lastensuojelulaitoksen toimintaa, ja lapset tapaavat säännöllisesti vanhempiaan mahdollisuuksien mukaan. Nykyisin tarjolla on aiempaa perhekeskeisempiä, ei-laitospohjaisia palveluita, ja samoin matalan kynnyksen palveluja on kehitetty lisää. Laitoshuollon alarajaa selittää Knorthin mukaan myös se, että laitoshuollon sijoituskustannuksia pidetään korkeina ja tutkimuksetkaan eivät ole tuottaneet järin positiivisia tuloksia laitoshoidon suhteen. (Knorth 2008, 54.)

Laitoshoidon tuloksellisuutta mittaavia tutkimuksia on tehty vähän. Erik Knorth tutkimusjulkaisunsa selvittivät aikavälillä 1990–2005 tehtyjä tutkimuksia eivätkä löytäneet yhtä ainoaa empiiristä tutkimusta, joka antaisi mahdollisuuden tehdä kausaalisia päätelmiä laitoshuollon hoitokäytäntöjen vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Tämä selvitys oli yksi viittoitus siihen suuntaan, että yleisesti ottaen on olemassa hyvin vähän tutkimusta lasten ja nuorten laitoshuollon tuloksellisuudesta ja että nimenomaan kausaalisia suhteita koskevia kannanottoja ei ole esitetty. Saatavilla oleva tutkimustieto antaa kuitenkin viitteitä siitä, että laitossijoitus tukee useimmissa tapauksissa lapsen myönteistä kehitystä tilanteissa, joissa lapsella on vakavia käyttäytymis- ja/tai tunne-elämän häiriöitä. Kun laitoshuollon vaikuttavuutta pyritään parantamaan, avainsanoja näyttäisivät olevan muun muassa hyvä jälkihuolto, tehokas perhetyö, terapeutin miljöö, hyvä sosiaalinen ilmasto ja hyvä henkilökunta, joka pitää näistä asioista huolen. (Knorth 2008, 54–55.)

Espanjalainen seurantalutkimus laitoshuollossa olleista nuorista toi esiin, että yli kolmannes niistä nuorista, jotka ovat viettäneet nuoruudestaan pitkiäkin aikoja laitoksessa, on kyseisen tutkimuksen mukaan selvinnyt elämässään hyvin (Del Valle & Bravo 2008, 99). Tämän kaltaiset tutkimustulokset varoittavat tekemästä liian yksinkertaisia analyyseja ja radikaaleja johtopäätöksiä laitoshuollon tulosten arvioinnin suhteen. On otetta-

va huomioon sijoituksen koko kompleksisuus: sijoituksen tarkoitus ja olosuhteet, joissa sijoitus on toteutettu, samoin kuin ne yhteiskunnan arvot ja normit, joista käsin sijoituksen tarvetta ja ”onnistumista” arvioidaan.

Erik Knorth, edellä mainittu pitkän linjan laitostutkija, esitti konferenssissa huolen siitä, mikä laitosten tulevaisuus ylipäänsä on lastensuojelussa. Laitoshuollon kehittäminen on hänen mukaansa tärkeämpää kuin laitosten lakkauttaminen. Hänen mukaansa tarvitaan uudenlaisia toimintatapoja, jotka madaltavat laitoshuollon rajoja. Laitosten erityisyyden vähentäminen on tärkeää: laitosten pitäisi olla avoimia laitokseen sijoitettujen lasten sosiaalisille verkostoille niin, että sukulaiset ja ystävät voisivat olla välitön osa lapsen laitosarkea ja -hoitoa. Tämänkaltaisista toiveista huolimatta laitoshuoltoa on systemaattisesti purettu useissa Euroopan maissa. Italia on tuosta yksi esimerkki.

Italiassa alkoi 1970-luvulta lähtien voimakas kritiikki kaikkea laitoshuoltoa kohtaan. Kritiikki ei koskenut siis pelkästään lapsille tarkoitettuja laitoksia vaan myös psykiatrisia sairaaloita. Laitosten nähtiin eristävän ja sulkevan yksilöt yhteiskunnan ulkopuolelle. Lapsia alettiin sijoittaa ammatillisiin perheyhmäkoteihin ja sijaisperheisiin. Tehtiin uusia ohjeistuksia ja avohuoltoa tukevia rakenteita, jotta lapsia voitaisiin palauttaa kotiin ja purkaa laitoshuollon rakenteita. Italiassa nähtiin, että pitkäaikaiset laitossijoitukset eivät voi – johtuen niiden toiminnallisesta rakenteesta ja organisaatiosta – riittävästi taata lapselle niitä elintärkeitä olosuhteita ja läheisiä ihmissuhteita, jotka puolestaan tukevat lapsen tervettä kehitystä. Tämän vuoksi päädyttiin siihen, että laitoshuolto pitää ajaa kokonaan alas. Joitain laitoksia on vielä toiminnassa, lähinnä Etelä-Italiassa, mutta tämä on vastoin nykyistä lainsäädäntöä Italiassa. Italialaista kehityslinjaa kuvannut Augusto Palmonari (2008, 33–36) perusteli ratkaisuja psykologisesti ja ennen kaikkea lasten kiintymyssuhteiden näkökulmasta: laitoshuolto ei pysty parhaimmillaan tarjoamaan pienelle lapselle sellaista pysyvää ja läheistä aikuissuhdetta, joka on välttämätön lapsen kehitykselle. Myös hänen viittauksensa tehtyjen ratkaisujen arviointiin nojautuivat kehityspsykologisiin näkökohtiin. Yhteiskuntatieteellistä arviota ratkaisujen vaikutuksista ei konferenssissa kuultu.

Lastensuojelulaitokset tutkimuksen aiheina: menetelmiä, aineistoja ja tuloksia

Kysymys siitä, miten haavoittavissa tilanteissa eläviä lapsia ja heidän perheitään parhaiten tuetaan, on kaiken aikaa ajankohtainen. Siksi ei ole yllättävää, että lastensuojelun ja erityisesti sijaishuollon toiminnasta kaivataan tietoa ja että sijaishuollon tietoperusta on otettu eurooppalaisen konferenssin aiheeksi. Koska laitoksia on taipumusta käsitellä erilaisten hyvä–huono- tai puolesta–vastaan-dikotomioiden kautta, on suuri haaste siinä, millaista tietoperustaa laitostutkimuksessa käytetään.

Konferenssiesityksissä oli pysäyttävää todeta, kuinka laajojen aineistojen parissa monissa maisa työskenneltiin. Kvantitatiivinen orientaatio oli vahvaa, ja tutkimuksissa käytettiin paljon laajoja asiakirja- ja tutkimusaineistoja. Sadoista ja tuhansista lapsista oli kerätty tietoja. Seurantatutkimusta tehtiin, ja sen tärkeyttä alleviivattiin. Keskeisiä teoreettisia kiinnekohtia otettiin psykologian, lääketieteen ja kasvatustieteen piiristä. Kahden ensi mainittua käytettiin paljon kuvattaessa laitoksiin sijoitettujen lasten ominaisuuksia. Historialliset, kulttuuriset tai metodologiset lähestymistavat olivat vähemmän läsnä konferenssin esityksissä.

Joissakin alustuksissa tähdennettiin, että laitostutkimusta tulisi kehittää lasten ja laitosten ominaisuuksia mittaavaan, erilaisia ryhmiä keskenään vertailevaan ja seurantatutkimukselliseen suuntaan. Näytön ajateltiin syntyvän erilaisten mitausten tulosten muodossa. Jotkut uskalsivat peräänkuuluttaa jopa eurooppalaista tietopankkia ja -pohjaa. Yksi pääpuheenvuoron pitäjistä, Hans Grietens, halusi kuitenkin monipuolistaa tuonkaltaista näyttönäkemyksiä. Kun puhutaan ”näytöstä”, tarvitaan rinnalle puhetta oikeuksista, kulttuurisesta sensitiivisyydestä, kompleksisuudesta, laadusta, reflektiosta ja muista sen kaltaisista teemoista, joista tällä hetkellä on tapana keskustella irrallaan näytöstä. Nämä keskustelut tulee saattaa yhteen. Grietensin (2008, 44) näkemyksen mukaan näyttöä ei voi olla ilman laitoksen ja siellä eletyn elämän laatua ja lasten, heidän vanhempiensa ja työntekijöiden oikeuksia – ja toisin päin.

Koska laadusta ja oikeuksista ja niiden toteutumisesta ei saada tietoa vain laitosten tai lasten ominaisuuksia mittaamalla, avaa Grietensin pai-

notus tilaa tutkimukselle, joka yrittää tavoittaa paikallisia käytäntöjä, yksilöiden kokemuksia ja merkityksiä. Moni muu peräänkuulutti samankaltaista täydennystä: tarvitaan sekä määrällistä että laadullista tutkimusta, erilaisia aineistoja ja erilaisia tutkimusotteita. Tilastollisesti kuvattavan tiedon ja laadullisen tiedon välille kaivataan enemmän vuoropuhelua, jotta syntyisi monipuolisempi kuva lastensuojelun toimintakäytäntöjen vaikuttavuudesta. Samalla toimenpiteiden ”näyttö” tulee monipuolisemmin valotettua.

Konferenssiesitysten teemoissa tulee esiin myös se, että laitoksista ja lapsista puhuttaessa tulee puhua myös lasten välisistä eroista, erilaisista ominaisuuksista ja haavoittavista kuormista. Lasten etnisuus, monikulttuurisuuden kysymykset, lasten vammat, psyykkiset sairaudet ja häiriöt sekä oppimiseen ja kommunikaatioon liittyvät erityiskysymykset viitoittavat hoidon järjestämisen tapoja ja sen intensiivisyyttä tai väljyyttä. Howard Meltzer ja kumppanit (2004) toteuttivat Englannissa vuonna 2003 laajan kansallisen tutkimuksen kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten mielenterveysongelmista ja henkisen hyvinvoinnin tilasta. Tässä tutkimuksessa käytettiin ICD-10 luokitusta (International Classification for Disease). Dataa kerättiin vanhemmilta, sijaisvanhemmilta, laitoksen työntekijöiltä, 11–17-vuotiailta lapsilta itseltään sekä opettajilta. Tutkimuksen mukaan 45 prosenttia kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista kärsii mielenterveysongelmista. Luku on huomattavasti korkeampi kuin aiemmissa, laajaa lapsiväestöä koskeissa tutkimuksissa (10 %). 5–10-vuotiaiden keskuudessa luku oli yli viisi kertaa korkeampi ja ikäryhmässä 11–17-vuotiaat neljä kertaa korkeampi kuin lapsiväestössä yleensä. Tutkimustulokset kertovat, että laitokseen¹ sijoitetuilla lapsilla on selvästi enemmän mielenterveysongelmia kuin perheeseen sijoitetuilla lapsilla. Näiden tutkimusten avulla on saatu Englannissa muodostettua kattava käsitys lasten ja nuorten mielenterveysongelmien esiintyvyydestä, ja tulokset suuntaavat nyt suunnittelua ja jatkotoimia, joihin tulee ryhtyä, jotta palvelutarjonta kohtaisi nämä tarpeet. (McAuley 2008, 37.)

1. Yleisin sijoitusmuoto Englannissa on perhehoito. Vuonna 2007 kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista 71 prosenttia oli sijoitettuna perhehoitoon.

Etnisten kysymysten huomioonottamiseen ohjaa tanskalaisten Mette Laustenin ja Tine Egelundin (2008, 356–357) tutkimus. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten määrä on kasvanut nopeasti myös Tanskassa. Kasvu näkyy myös lastensuojelun piirissä olevien lapsien määrässä. Tanskalainen tutkimus osoittaa, että etnisiin vähemmistöihin lukeutuvat lapset sijoitetaan myöhemmässä vaiheessa ja useammin laitoshoittoon kuin perhehoitoon. Perhehoitosijoitusta kuitenkin suositetaan yleensä tanskalaisessa lastensuojelupolitiikassa. 0–12-vuotiaiden ikäryhmässä etniseen vähemmistöön kuuluvia lapsia sijoitetaan laitoshoittoon kaksi kertaa useammin kuin saman ikäryhmän syntyperäisiä tanskalaislapsia. Lisäksi 13–17-vuotiaista etniseen vähemmistöön kuuluvista lapsista yhä useampi sijoitetaan laitoshoittoon perhehoidon sijaan. Havainnot etnisiin vähemmistöihin kuuluvien erilaisesta asemasta lastensuojelutoimenpiteiden kohteena asettaa monia haasteita lähitulevaisuuden tutkimukseen, käytännön työhön ja päätöksentekoon. Myös viralliseen lastensuojelutilastointiin kaivataan ulottuvuutta etnisestä syntyperästä, jota tällä hetkellä ei ole Tanskassa (eikä myöskään Suomessa).

”Tieto ja näyttö” suomalaisessa laitoshuollossa

Tieto ja näyttö voisivat periaatteessa olla keskeisiä teemoja suomalaista lastensuojelun laitoshuoltoa koskevassa keskustelussa. Kodin ulkopuolelle on sijoitettu 1,2 prosenttia kaikista alaikäisistä, ja laitoksessa lapsuuttaan viettäviä on paljon². Se, millainen sijoitus laitossijoitus on ja miten se vaikuttaa, on sekä inhimillisesti, yhteiskuntapoliittisesti että taloudellisesti merkittävä asia. Tutkimuksen keinoin asiaa on selvitetty niukasti ja satunnaisesti. Sijaishuollon toteutuksen ja vaikutusten arviointi on jäänyt puutteelliseksi ja kapea-alaiseksi. Vuosittain tilastoidaan tiedot huostaan otettujen lasten lukumäärästä, sukupuolesta, kotikunnasta,

2. Vuonna 2007 sijoitetuista lapsista 34 prosenttia (5526) oli perhehoidossa, 50 prosenttia (8095) laitoshuollossa ja 15 prosenttia (2438) muussa huollossa. Laitoshuollossa olleista 33 prosenttia (2676) oli sijoitettuna ammatillisiin perhekoteihin ja vastaaviin. Perhesijoitusten osuus on laskenut jo pitempään, ja laitoshuollon osuus vastaavasti kasvanut (Stakes 2008).

sijoituksen juridisista perusteista ja sijoituspaikan tyypistä. (Hiitola 2008, 6). Jälkiseurantaan keskittyviä ja laitoksesta lähdön jälkeisiä elämäntilanteita tarkastelevia tutkimuksia on vaivannut kato kohderyhmän tavoitettavuudessa. Asiakirjatutkimuksissa näyttäytyy toisenlainen ”kato”, kun lasta koskevaa tietoa ei ole systemaattisesti kerätty eikä kirjoitettu muistiin. (Jahnukainen 2004; Kitiñoja 2005).

Eusarfin kaltaisen konferenssin ja etenkin siellä esiteltyjen tutkimusten tuloksia ei voi sellaisenaan siirtää Suomeen. Siirrettävissä on kuitenkin sitoutuneisuus tutkimuksen merkitykseen laitystyössä ja sen kehittämisessä. Vaikka Suomessa lastensuojelututkimus ja sijaishuollon tutkimus sen osana ovat vähitellen vahvistumassa, jää tutkijoille edelleen laajoja teemoja selvitettäväksi. On vaikea tehdä tutkimusta, kun perustieto puuttuu. Jos ei tiedetä esimerkiksi sitä, kuinka monta lastensuojelulaitosta on Suomessa, kuinka monta hoitopaikkaa niissä on, kuinka pitkiä aikoja lapset viettävät laitoksessa ja minkä ikäisiä lapsia niissä on, on vaikea muodostaa yleiskuvaa suomalaisen laitoshuollon profiilista. Nykytilanne on se, että tutkimusta varten on aloitettava laitoja koskeva tiedonkeruu perustiedon keruusta, sillä viranomaistoiminnan osana perustietoa ei tunnuta kerättävän.

Tuore esimerkki perustiedon puutteesta koskee uuden lastensuojelulain mukaisia erityisen huolenpidon yksiköitä. Niihin sijoittaminen kuuluu muodollisesti rajoittamistoimenpiteisiin, vaikka toimenpiteiden tavoite on vahvasti hoidollinen ja lapsen edusta liikkeelle lähtevä. Tällä hetkellä ei ole tarkkaa tietoa erityisen huolenpidon yksiköiden lukumäärästä tai niihin sijoitettujen lasten ja nuorten lukumäärästä (Kekoni 2008). Toisin voisi olettaa, kun on kysymys tuon kaltaisesta, yksilön oikeuksiin vahvasti puuttuvasta toimenpiteestä.

Samoin ei ole lainkaan selvää, minkälaisen tiedon varassa suomalaisissa kunnissa tehdään lasten sijoituspäätöksiä, kun valitaan laitos- ja perhehoidon välillä tai etsitään lapsen tarpeisiin sopivaa laitoyksikköä. Julkikirjattua tutkimustietoa näistä prosesseista ei juuri ole. Sijoitustyössä kertyy kokemuspohjaista tietoa, jonka merkitystä ei voi eikä saa vähätellä. Lasten oikeuksien ja nyky-yhteiskunnan tarpeiden näkökulmasta se ei kuitenkaan liene riittävä tietopohja vaativille päätöksille, jotka voivat pitkälti ratkaista lapsen koko elämän suunnan.

Lopuksi

Eurooppalaisessa asiantuntijakeskustelussa muistutetaan toistuvasti, että lastensuojelulaitoksilla on viimesijaisen toimenpiteen leima ja monesti lapsia sijoitetaan laitoksiin, kun muita vaihtoehtoja ei ole enää tarjolla. Ainoastaan erittäin vaikeista psykososiaalisista ongelmista kärsiviä lapsia ja nuoria sijoitetaan laitokseen ajatuksella, että laitos on heille oikeampi paikka kuin koti tai perhehoito. Tällaisesta kielteisyydestä huolimatta monet laitoksiin sijoitetut lapset selviävät elämässään hyvin.

Selviytymisen teemaa käsiteltiin konferenssissa – kuten niin monessa muussakin yhteydessä viime aikoina – resilienssin käsitteen avulla. Pääosa alustuksista käsittelee sijoitettujen lasten selviytymistä, mutta yhtä lailla tarvitaan muiden asianosaisten tarkastelua. Miten laitokseen sijoitettujen lasten isät, äidit, sisarukset, mummut, vaarit ja muut läheiset selviävät? Entä työntekijät, jotka

laitoksen arjessa tekevät työtään, tai ne työntekijät, jotka päättävät lapsen sijoittamisesta tai sijoituksen lopettamisesta? Tai kunnan päätöksentekijät, jotka ottavat vastuun siitä, että laitossijoitus on lapsen edun mukainen? Kun tietoon nojautuvassa yhteiskunnassa yleensä suhtaudutaan tietoon mahdollisena selviytymisen tukena (tai päätöksenteon pohjana), niin on suuri arvoitus, miksi tietoa ei muka tarvittaisi lastensuojelussa ja sen laitoshoidossa.

Lasten sijaishuoltoa ja lastensuojelulaitoksia koskevaa keskustelua tulisi laajentaa Suomessa lehtien mielipidepalstoilta myös tutkimukseksi. Sijaishuollon kehittämiseksi eivät riitä myöskään koonnokset kehittämisen tarpeista (Känkänen & Laaksonen 2006), mikäli niitä ei viedä keskusteluun ja käytäntöön. Kehittämisen ja arvioinnin tueksi tarvitaan systemaattista ja laaja-alaista tutkimuksen ja käytäntötiedon yhdistämistä, jotta päästään lähemmäksi todellisia kehittämisen kohtia ja tiedollisia aukkoja.

KIRJALLISUUS

- CANALI, CINZIA & VECCHIATO, TIZIANO & WHITTAKER, JAMES K. (toim.): *Assessing the “Evidence-base” of Intervention for Vulnerable Children and Their Families*. Padova: Fondazione Emanuela Zancan Onlus, 2008
- DEL VALLE, JORGE F. & BRAVO, AMAIA: *Outcomes assessment in residential care: a long term evaluation*. Teoksessa: Canali, Cinzia & Vecchiato, Tiziano & Whittaker, James K. (toim.): *Assessing the “Evidence-base” of Intervention for Vulnerable Children and Their Families*. Padova: Fondazione Emanuela Zancan Onlus, 2008
- GRIETENS, HANS: *Discerning European perspectives on evidence-based interventions for vulnerable children and their families*. Teoksessa: Canali, Cinzia & Vecchiato, Tiziano & Whittaker, James K. (toim.): *Assessing the “Evidence-base” of Intervention for Vulnerable Children and Their Families*. Padova: Fondazione Emanuela Zancan Onlus, 2008
- HIITOLA, JOHANNA: *Selvitys vuonna 2006 huostaanotuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Lastensuojelun sijaishuollon kehittäminen Tampereella, Tampereen seutukunnassa ja Etelä-Pirkanmaalla -hanke. Työpapereita 21/2008*. Helsinki: Stakes, 2008
- JAHNUKAINEN, MARKKU: *Koulukodissa ja koulukodin jälkeen. Vuosina 1996 ja 2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002. Aiheita 29*. Helsinki: Stakes, 2004
- KEKONI, TARU: *Erityinen huolenpito*. [julkaisematon

käsikirjoitus, 2008]

- KITINOJA, MANU: *Kujan päässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta*. Tutkimuksia 150. Helsinki: Stakes, 2005
- KNORTH, ERIK J.: *Is there a future for residential youth care and threatment? Messages from research*. Teoksessa: Canali, Cinzia & Vecchiato, Tiziano & Whittaker, James K. (toim.): *Assessing the “Evidence-base” of Intervention for Vulnerable Children and Their Families*. Padova: Fondazione Emanuela Zancan Onlus, 2008
- KÄNKÄNEN, PÄIVI & LAAKSONEN, SARI: *Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista*. www.sosiaaliportti.fi, 2006
- LAUSTEN, METTE & EGELUND, TINE: *Do ethnic minorities get second best solutions? A comparison of children in care in 2005*. Teoksessa: Canali, Cinzia & Vecchiato, Tiziano & Whittaker, James K. (toim.): *Assessing the “Evidence-base” of Intervention for Vulnerable Children and Their Families*. Padova: Fondazione Emanuela Zancan Onlus, 2008
- MCAULEY, COLETTE: *Emotional well-being and mental health of looked after children in the UK*. Teoksessa: Canali, Cinzia & Vecchiato, Tiziano & Whittaker, James K. (toim.): *Assessing the “Evidence-base” of Intervention for Vulnerable Children and Their Families*. Padova: Fondazione Emanuela Zancan Onlus, 2008
- MELTZER, HOWARD & LADER, DEBORAH & CORBIN, TANIA & GOODMAN, ROBERT & FORD, TAMSIN: *The Mental Health of Young People Looked After*

by Local Authorities in Wales. London: The Stationary Office, 2004

PALMONARI, AUGUSTO: Services for difficult children and youth: innovations and evaluations. Teoksessa: Canali, Cinzia & Vecchiato, Tiziano & Whittaker, James K. (toim.): Assessing the "Evidence-base" of Intervention for Vulnerable Children and Their Families. Padova: Fondazione Emanuela Zancan Onlus, 2008

STAKES: Lastensuojelu 2007 - Barnskyddet 2007 - Child welfare 2007. Tilastotiedote 23/2008. Suo-

men virallinen tilasto, Sosiaaliturva 2008. www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2008/Tt23_08.pdf

THOBURN, JUNE: Globalization and child welfare: lessons from a cross-national study of children in out-of-home care. Teoksessa: Canali, Cinzia & Vecchiato, Tiziano & Whittaker, James K. (toim.): Assessing the "Evidence-base" of Intervention for Vulnerable Children and Their Families. Padova: Fondazione Emanuela Zancan Onlus, 2008.